

УДК 334.72: 631.17

Нестеренко С.А., д.е.н., доцент,
Агеева І.В., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА В ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Анотація. У статті дана оцінка стану технічного озброєння виробництва фермерських господарств Запорізької області. Обґрунтовано необхідність організації технічного забезпечення фермерських господарств шляхом формування організаційних форм спільного використання техніки.

Ключові слова: технічне забезпечення, фермерське господарство, обслуговуючий кооператив.

Постановка проблеми. Розв'язання продовольчої проблеми в умовах стрімкого науково-технічного прогресу залежить від рівня розвитку агропромислового виробництва та ефективного ресурсного забезпечення. Але більшість сільськогосподарських підприємств не в змозі поповнювати машинно-тракторний парк, так як це передбачає значні обсяги вкладень. У найбільш скрутному становищі опинились фермерські господарства, які неспроможні придбати складну і дорогу техніку. Тому виникає необхідність дослідження напрямів поліпшення технічного забезпечення фермерських господарств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В розробку науково-теоретичних та прикладних проблем матеріально-технічного забезпечення в аграрному секторі вагомих внесок в різний час зробили Я.К. Білоусько, В.Г.Більский, П.А. Денисенко, П.М. Макаренко, Г.М. Підлісецький, В.О.Питулько, П.Т.Саблук, В.С. Шебанін, В.Й.Шиян та інші.

Метою дослідження є обґрунтування рекомендацій щодо технічного забезпечення фермерських господарств, для підвищення рівня механізації виробничих процесів.

Виклад основного матеріалу. Фермерське господарство є формою підприємництва громадян України, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою і реалізацією[2]. Фермерське господарство є рівноправним учасником аграрного ринку. Станом на початок 2014 року кількість зареєстрованих фермерських господарств в

Україні склала 40752[4]. Аналіз організаційно-правових форм в аграрному секторі економіки Запорізької області свідчить про значну кількість фермерських господарств. Так, в 2013 році у Запорізької області із 3015 одиниць господарюючих суб'єктів в сільському господарстві найбільшу частку складають фермерські господарства – 2332 одиниці або 77,3% від загальної кількості. Станом на 01.01.2014 р. площа землі, яка обробляється фермерами склала 352,4 тис. га сільськогосподарських угідь. Відповідно зростала й площа землекористування фермерів (таблиця 1).

Головним видом діяльності фермерських господарств є виробництво рослинницької продукції. Частка виробництва зерна фермерськими господарствами в 2013 році складає 23,1%, соняшнику 24,9%, картоплі 53,2%, овочів 63,2% до обсягу сільгосп підприємств області. У 2013 році фермерськими господарствами Запорізької області за всіма каналами реалізовано продукції на суму 959,2 млн.грн.(табл.2)

Дані таблиці 2 підтверджують, що фермерські господарства займають вагоме місце в розвитку аграрного виробництва області. У фермерських господарствах працює 6,22 тис. осіб, що становить 22,1% від загальної кількості працюючих в сільському господарстві. Рівень рентабельності сільськогосподарської діяльності фермерських господарств є вищим за середнім значенням даного показника по сільськогосподарським підприємствам на 46,2% і становить 9,8% .

Таблиця 1

Розвиток фермерських господарств в Запорізькій області

(на кінець року)

Показник	2000р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2013р. в % до	
						2000р.	2010р.
Кількість фермерських господарств, одиниць	2191	2283	2299	2319	2332	106,4	102,1
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	172,1	338,6	350,2	350,1	352,4	204,7	104,0
у т.ч. площа ріллі	165,1	331	343	341	340,2	206,0	102,7
Припадає на одне фермерське господарство, га	78,6	148,3	153	150,3	151,1	192,2	101,9
- сільськогосподарських угідь							
- площі ріллі	75,4	145,0	149,8	146,4	145,9	193,5	100,6
Питома вага сільськогосподарських угідь фермерських господарств у загальній площі сільгоспугідь, %	7,7	14,0	15,6	15,6	14,9	193,5	106,4

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Запорізькій області.

Таблиця 2

Основні показники господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств Запорізької області у 2013 році

Показники	Сільськогосподарські підприємства	Фермерські господарства	% відношення фермерських господарств до сільськогосподарських підприємств
Середньооблікова чисельність працівників, тис. осіб	28,1	6,22	22,1
Площа сільськогосподарських угідь, тис.га	1358,7	352,4	26,0
Валова продукція, млн..грн.	4829,8	959,2	19,8
Прибуток від реалізації продукції та послуг, млн..грн.	279,8	82,44	29,5
Рівень рентабельності сільськогосподарської діяльності, %	6,7	9,8	146,2

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Запорізькій області.

Однією із найважливіших проблем розвитку фермерських господарств, як і в інших сільськогосподарських товаровиробників є його технічне забезпечення. Сьогодні більшість фермерських господарств України перебувають у скрутному фінансовому положенні. Значна частина фермерів, які мають малі площі, із-за відсутності необхідної техніки.

Кількість основних видів техніки в фермерських господарствах Запорізької області за 2000-2013 рр. збільшилась, зокрема тракторів на – 6,7%; зернозбиральних комбайнів у 2,7 рази (табл.3). Але в фермерських господарствах Запорізької області технічний рівень забезпеченості виробничих процесів менший, ніж у в цілому по Україні (рис. 1).

Динаміка кількості тракторів і зернозбиральних комбайнів у різних організаційно-правових формах господарювання Запорізької області, од (на кінець року, штук)

Рік	Всього	Сільськогосподарські підприємства	Фермерські підприємства	Господарства населення
Трактори				
2000	18432	13671	1294	3467
2010	15687	8525	2047	5115
2011	15838	8491	2208	5139
2012	15829	8276	2185	5368
2013	15880	8191	2185	5504
2013р. до: 2000р., %	86,1	59,9	168,8	159,0
2010р., %	101,2	96,1	106,7	107,6
Зернозбиральні комбайни				
2000	2697	2477	220	
2010	3199	1983	522	694
2011	3346	2020	584	742
2012	3390	1998	589	803
2013	3339	1928	598	813
2013р. до: 2000р., %	120,1	77,8	у 2,7 рази	117,1
2010р., %	104,3	97,2	114,5	117,1

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Запорізькій області.

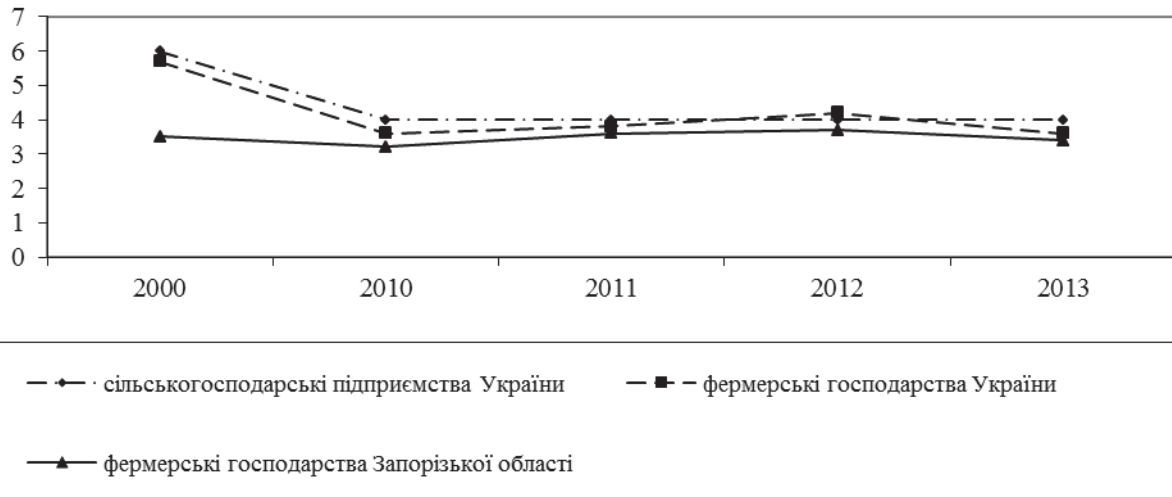

Рис.1. Забезпеченість зернозбиральними комбайнами у сільськогосподарських та фермерських господарств в розрахунку на 1000 га посівів зернових шт.

Джерело: розраховано автором на основі [4].

Зниження рівня технічної оснащеності господарств призвели до несвоєчасного і неякісного виконання основних механізованих робіт, а в багатьох випадках і до їх повного невиконання. Врешті решт це спричи-

няє зниженню урожайності сільськогосподарських культур, збільшення втрат вирощеної продукції, зменшення валових, скорочення посівних площ.

Таблиця 4

**Ефективність виробництва в фермерських господарствах Запорізької області
залежно від технічної забезпеченості**

Показники	Одини- ця ви- міру	Роки				
		2000	2010	2011	2012	2013
Наявність на початок року на 1000 га ріллі тракторів	шт.	7,8	6,2	6,7	6,8	6,8
на 1000 га посівів зернових зернозбиральних комбайнів	шт.	3,5	3,2	3,6	3,7	3,4
Посівні площі:						
зернові і зернобобові культур	тис. га	61,7	159,2	161,9	157,7	175,4
соняшник	тис. га	48,0	115,4	121,5	119,4	106,4
овочі	тис. га	0,8	1,1	1,1	0,8	0,6
Валовий збір:						
зернові і зернобобові	тис. ц	686	3235,5	3693	1673,8	3645,5
соняшник	тис. ц	429,3	1466,2	1879,9	1226,7	3645,5
овочі	тис.ц	33,4	101,0	160,9	139,1	137,9

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Запорізької області.

Тракторний парк на 1000 га ріллі у фермерських господарствах області за період, який аналізувався скоротився на 2,8%. Якщо у 2000 році на тисячу гектарів ріллі припадало 7,8 тракторів, то на початок 2013 року – тільки 6,8. Не значно зменшилось навантаження посівної площі зернових культур на зернозбиральний агрегат. Якщо на початок 2000 року на 1000 га посівної площі зернових припадало 3,5 зернозбиральних комбайнів, то для збирання врожаю 2013 року їх налічувалось 3,4. За таких умов збільшуються строки зернозбиральних робіт.

На сьогодні фермерські господарства в основному самотужки розв'язують проблеми з забезпеченням сільськогосподарською технікою і процесі виробництва. Вони можуть наймати техніку сторонніх організацій і надавати власні технічні засоби у тимчасове користування після виконання сільськогосподарських робіт для власних потреб[3].

Слід зазначити, що сільськогосподарські підприємства високорозвинутих зарубіжних країн забезпечені зернозбиральними комбайнами на більш високому рівні. Так, у Канаді забезпеченість зернозбиральними комбайнами становить 8,3 од. на 1000 га, Італії – 16,2, Великобританії – 14, 5, Австрії – 23,6, Франції – 13,3, США – 25,8, Німеччині – 20,6, Бразилії – 8,8[1].

З метою оновлення та використання сільськогосподарських машин, оренди та прокату техніки, потрібно організувати кооперацію фермерів. У ситуації, що склалася, заслуговує уваги досвід іноземних країн, де функціонують багатоцільові фермерські кооперативи. В таких країнах світу як Німеччина, Франція, і США, від 20 до 70% фермерських господарств охоплені різними формами кооперування в купівлі, спільному використанні та обслуговуванні техніки [1,с.86].

Діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів регулюється Законом України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17 липня 1997 р. Згідно ст. 2 закону за цілями, завданнями і характером діяльності сільськогосподарські кооперативи поділяються на виробничі і обслуговуючі. Закон встановлює чітке правило, згідно з яким за сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом закріплюється надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою забезпечення умов для належного провадження ними сільськогосподарської діяльності.

Основою діяльності кооперативу є спільне використання сільськогосподарської техніки (обробіток ґрунту, заходи по захисту рослин, збирання врожаю та ін.) її ремонт та

придбання, спільне зберігання та переробка продукції, її реалізація та постачання.

Залежно від типу обслуговуючого кооперативу чи іншого об'єднання з спільного використання сільськогосподарської техніки економічні взаємовідносини між ними і сільгосптоваровиробниками слід будувати по різному. Успішне функціонування фермерських і міжгосподарських обслуговуючих машинно-технологічних кооперативних формувань залежить в значній мірі від того економічного механізму взаємовідносин між кооперативом і його членами, який буде застосовуватися. Основні принципи такого механізму повинні виходити з безприбутковості діяльності створеної кооперації. Тобто, всі послуги кооперативу його членам мають надаватися за собівартістю їх виконання, що складається у кооперативі. Якщо ж аналогічні послуги надаються господарствам чи індивідуальним замовникам, які не є членами кооперативу, то розрахунки між ними і машинно-технологічними обслуговуваними структурами можуть провадитися на комерційних засадах, що передбачають одержання прибутку. Розподіл прибутку від виконання робіт і надання послуг стороннім споживачам має відбуватися між членами кооперативу з врахуванням їх паю і трудової участі. Необхідно обмежити отримання доходів на вкладений капітал, а також обумовити в угоді про створення кооперативу неможли-

вість його переходу на комерційну діяльність, не зв'язану з його основними функціями.

Практично на таких же умовах будуються взаємовідносини при створенні міжгосподарських чи інших формувань. У тих випадках, коли за угодою про спільне використання технічних засобів створення спеціальних обслуговуючих формувань і зміна форм власності на машини не передбачається, то взаєморозрахунки між споживачами послуг рекомендується провадити на основі взаємозаліку обсягів робіт і витрат на їх виконання. В разі їх неспівпадання перевитрати доцільно компенсувати грошима чи виробленою продукцією. Такий тип взаємовідносин характеризується як сусідська взаємодопомога.

Висновки. Таким чином, ми можемо стверджувати, що в фермерських господарствах є проблеми, які пов'язані із поганим технічним забезпеченням, зокрема наявністю потужних транспортних засобів для проведення робіт. На сьогоднішній день більшість фермерських господарств не в змозі її придбати самостійно. У такій ситуації кооперування технічних засобів для спільного їх використання фермерськими господарствами, це один з найефективніших шляхів забезпечення механізації технологічних процесів виробництва продукції в сучасних умовах.

Література

1. Білоусько Я. К. Тенденції і напрями розвитку техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва / Я. К. Білоусько // Агроінком : Аграрний інформаційний науково-виробничий журнал. - К. : "Агропромінвестінтернешнл". - 2007. - №5/6. С. 46-51.
2. Закон України "Про селянське (фермерське) господарство" // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 14. - С.186.
3. Підлісецький Г.М. Ринок сільськогосподарської техніки: проблеми становлення Г.М. Підлісецького. - К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. - 214 с.
4. Кожушко І. Г. Проблеми технічної оснащеності фермерських та особистих селянських господарств в регіоні / І. Г. Кожушко // Матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи», (Дніпропетровськ, 1-4 берез. 2011 р.). - М-во аграр. політики та продов. України; Дніпр. держ. аграр. ун-т, 2011. - Т. 1. - С. 46-48.
5. Макаренко П.М. Розвиток виробничо-технічного сільського господарства / П.М Макаренко // Технологический аудит и резервы производства.-2011.-№1(1).-С.37-42.
6. Могилова М.М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі / М.М. Могилова, Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. - 2013. - №2. - С. 61-67.
7. Сільське господарство Запорізької області 2013: [стат. зб.]. - Запоріжжя: Головне управління статистики у Запорізькій області, 2014. - С 218.

Summary.

Statement of the problem. *At this stage, most farmers can not afford to purchase the necessary inputs. There are research areas need improving logistics farms.*

Results. *Farming is an equal participant in the agricultural market. Analysis of legal forms in the agricultural sector Zaporozhye region indicates a significant number of farms. Thus, in 2013 in Zaporizhzhya region with 3015 units of economic entities in agriculture the largest proportion of farms - 2332 units or 77.3% of the total. Farms occupy an important place in the development of agricultural production in the region.*

One of the major problems of farmers is its technical support .. Much of farmers who have small areas, because of lack of necessary equipment, are not able to organize efficient production of competitive agricultural products. Farmers field buy equipment, but the technical level of provision of production processes is smaller than in the whole Ukraine. Reducing the level of technical equipment of farms led to delayed and poor performance of major mechanized operations, and in many cases their complete failure. Ultimately this leads to reduction of crop yields, increasing losses grown products, reducing the total reduction of farmland.

Conclusions. *In this situation, clustering hardware for common use by farms, it is one of the most effective ways to ensure mechanization of production processes in the modern world.*

Keywords:*technical maintenance, farms, service cooperatives.*